

«На Аскольдовій могилі поховали їх...»

Виховний захід, присвячений битві під Крутами

Мета: вшанувати героїчний подвиг захисників незалежності нашої України; розвивати здібності лектора та доповідача; виховувати почуття патріотизму, відданості своїй Батьківщині, любові до рідного краю, повагу до історичних пам'яток і шанобливе ставлення до героїчного минулого нашої держави.

Зал прикрашений квітами і рушниками. У центрі сцени – напис з чорними стрічками і калиною з датою – 29 січня 1918 року «Тут юнь прекрасна і свята встелила землю в мить єдину».

1-ий ведучий.

І знов, у котрий це вже раз,
Зійшлися ми в одній родині,
Щоб пом'януть той славний час,
Коли в офіру Батьківщині
Себе принесли кращі з нас.
Нема любові понад ту,
Що окропила кров'ю Крути,
І ту гарячу кров святу
Повік Вкраїні не забути.

2-ий ведучий. Січень 1918 року в житті України ознамеяв вався двома подіями: проголошенням Українською Центральною Радою IV Універсалу, за яким Українська Народна республіка стала самостійною і незалежною, і бій під містечком Крути.

1-ий ведучий. Берестечко... Лисоня... Крути... Все це – трагічні сторінки нашої історії. Але бій під Крутами займає серед них особливе місце. Там з жорстоким ворогом у боротьбу стали юнаки, які ніколи не тримали в руках зброї – студенти Київського університету Святого Володимира та учні гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства. їх було триста. І вони поклали голови за волю України.

Музика.

2-ий ведучий. Тим, хто в боротьбі за волю і кращу долю України не дожив до сьогоднішнього дня, спить у знаних і безіменних могилах, розкиданих по рідній і чужій землях, присвячується.

1-ий ведучий. Цвіту нашого народу, його славним синам і дочкам, які у розквіті своїх духовних і фізичних сил віддали молодість і найдорожче, що є у кожного з нас – життя, присвячується.

2-ий ведучий. Тим, кого в умовах більшовицької тиранії ми повинні були забути і викреслити зі своєї пам'яті, героям, які полягли в страшному бою під Крутами, присвячується.

Музика звучить голосно.

Виходять учні.

1-ий учень. У наших предків з давніх-давен був звичай – у день поминання, могили мертвих встеляти квітами і запалювати на них свічки. Тож нехай наш зал сьогодні стане поминальним храмом за душі тих, кому завдячуємо своїм життям у вільній і незалежній державі.

2-ий учень. Давайте згадаємо, чому ми щорічно говоримо про день 29 січня 1918 року? Чому завдячують ті триста безвусих, молодих школярів і студентів, такій славі! Хто були ті юні завзятці? Чи вірили вони у свої сили? Пісня «Ой у лузі червона калина

3-ій учень. 22 січня 1918 року Українська Центральна Рада проголосила в Києві IV Універсал про повну самостійність Української держави. У відповідь на це московські більшовики і їх українські яничари утворили в Харкові більшовицький уряд нібито окремої «Радянської України». Цей уряд, а саме Москва, почав війну з Україною. Сюди посунули зі сходу численні московські орди під проводом колишнього царського полковника жандармерії Муравйова.

4-ий учень. В той грізний час у Києві був сформований курінь зі студентів і молодих гімназистів. Вони були ще дітьми, ніколи не нюхали порошу, і навіть не тримали у руках зброї. У студентський курінь записалися і багато учнів гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства на чолі з сотником Омельченком. Загальна чисельність українських сил на цьому відтинку фронту становила 20 старшин, близько 500 юнкерів, студентської сотні, осіб 115-130. Вони мали на озброєні 16 кулеметів та бронепотяг. Командиром був сотник А. Гончаренко. Є відомості, що під час бою до них приєдналися 80 добровольців із підрозділів місцевого вільного козацтва.

1-ий учень. Більшовицьке угруповання під командуванням М. Муравйова, яке було сформоване з московських та брянських червоноармійців і балтійських матросів, становили загони Єгорова 1330 осіб, Березіна 3500 осіб та Кудинського 800 осіб. Під час бою до них приєднався 1-й Петроградський загін. Не наважуючись зустріти ворога в Бахмачі, де перебували до 2-х тисяч збільшовизованих робітників, А. Гончаренко наказав відступити до станції Крути і зайняти там оборону.

2-ий учень. Вранці 29 січня 1918 соку українські війська були готові відбивати ворога. Студентський курінь поділили на 4 роти по 28-30 бійців, три з яких зайняли оборону в окопах. Четверта складалася з наймолодших та тих хто не вмів стріляти, і перебувала в резерві. Біля 9 години розпочався наступ більшовиків.

3-ій учень.

Земля стогнала, корчилась від болю,
І сніг чорнів від сажі і від ран...
Вогонь! Вогонь!.. Немов табун по полю,
Хрипить орда – лютує Чингісхан!..
Та триста куль, як блискавки летіла,
Нечаче знов піднявся Святослав
І кидав жаром смертоносні стріли,
І печеніга згубою долав!...
Вогонь! Вогонь... – палав порив залізний,
І курінний Омельченко в бою
Метавсь, як тур, віддавши для вітчизни,
Своє життя і молодість свою!..
...Зловісна ніч – її не позабути!
– Пливла над полем, студеніла мла...
Лягла три сотня у бою за Крути,
За Україну у снігах лягла!...

4-ий учень. Найтрагічніші моменти бою під Крутами описав його учасник – поручник армії УНР Михайлика:

Мені видно було чорні густі лави матросів, що пішли у наступ. Застрочили скоростріли, рушниці. Видно було, як падали у сніг чорні постаті матросів, але просувалися вони все ближче і ближче. У нас уже було багато поранених, і сотня відходила до окопів. Тут були розміщені всі наші сили, які чекали рішучого моменту. А він уже наближався. Густі лави сірих і чорних постатей ішли на весь зріст. З окопів застрочили сорок наших скорострілів і рушниці трьох сотень юнаків та студентського куреня. Падали чорні постаті, а за ними йшли нові, знову падали, і знову йшли одні за одним чорні і сірі лави. Наші окопи, станція й потяги засипали ворожими кулями, але ми трималися міцно. Посилали по набої до потягів за півтори версти, вистрілювали їх і знову посилали. Але грізні вістки: «немає набоїв», «псуються скоростріли» – йролетіли по окопах, а тут чорні постаті знялися, почулися крики «ура», «слава», і все перемішалось. Стріляли один в одного. Обливалися кров'ю багнети. Вороги, яких було вдсятеро більше, перемогли. Почався швидкий, вже організований відступ до потягів, а москалі з криком «ура!» кинулися до станції, яку охороняло 50 студентів, переважно з тих, хто не вмів стріляти. Вечоріло, коли зібралися вояки до потягів. Два вагони,

Одведені для ранених, були переповнені, відвели третій. Потяги Рушили під вогнем ворога».

1-ий учень. Коли до більшовиків підійшло підкріплення, А. Гончаренко віддав наказ відходити. Забравши вбитих і поранених, українське військо відступило до ешелону, де близько 17 години зібрались усі підрозділи. Незабаром з'ясували, що не вистачає однієї роти студентів, яка стояла найближче до станції. Відступаючи в сутінках, вони вийшли прямо до станції Крути, ЯкУ вже зайняли червоногвардійці. 35 молодих бійців потрапили У полон. Коли більшовицький командуючий П. Єгоров довідався про втрати, яких зазнали його підрозділи, це близько 300 осіб, ВІН наказав стратити полонених.

2-ий учень.

Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров.
«На порох стерти, перебити!»
– Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішаться кати:
Коли стають до зброї діти,
Народ цей – не перемогти!

3-ій учень. Сімох юнаків більшовики відправили в тил. Один з них згодом дивом урятувався. Решту знищили тут-таки, під Крутами – спочатку розстрілювали, а потім добивали багнетами і ножами. Як свідчили селяни, котрі бачили страту, учень сьомого класу гімназії Григорій Пінський заспівав гімн «Ще не вмерла Україна», який підхопили його побратими...

4-ий учень. На жаль, через недостатність історичних джерел і суперечливість достовірних даних про кількість загиблих під Крутами нема й досі. За свідченнями учасників бою, з українського боку, ймовірно, було вбито близько 300 осіб. Розходяться історики в оцінці кількості загиблих нападників – від кількох сотень до двох тисяч.

Пісня «Повіяв вітер степовий...».

1-ий учень.

Супроти хижої навали,
Супроти смерті – в стужу й сніг
Ось тут вони, ось тут стояли,
Їх всього жменька – триста їх.
Стихали Києва хорали,
Його заслін – ці юнаки.
Ось тут редут. Ось тут вмирали,

Приймали кулі й штики.
І пам'яттю не оминати
Останній бій, останній крик,
Ці Фермопіли наші – Крути,
А Берестечко – їх двійник.
Ген визирала мати сина
Дівчата в'яли на порі.
Лиш червонилася калина
Ще дужче в кожному дворі.
І не уславлені спартанці,
А хлопці з роду відчайдух
- Ці гімназисти, ці повстанці,
Ось тут їх непереборний дух.
І слава їх встає, не вмерши,
Ятрить крізь відстані і час.
Було їх триста... Триста перший
– І ти, і я, і кожний нас.

2-ий учень. Є багато версій трагічних подій під Крутами. Протягом тривалого часу в загибелі студентів звинувачували керівництво українських Збройних сил, яке нібито кинуло їх напризволяще перед загрозою сильного і небезпечного ворога. Але останні дослідження аргументовано стверджують, що командування Армії УНР розуміло стратегічну важливість оборони бахмацького напрямку. Туди передбачали скерувати частину Гайдамацького коша Слобідської України на чолі з Симоном Петлюрою, однак у ніч на 29 січня 1918 року розпочався більшовицький заколот у Києві, й довелося терміново перебазувати війська з фронту.

3-ій учень.
Ніс ворог віками
Нам смерть і руїну,
Надівши терновий
Вінок на чоло, їх було лиш триста
На всю Україну!..
Чому їх так мало Було?
..Хтось звіру повірив,
Повірив обнові,
В братерство і рівність,
В фальшиві слова.
І сніг засвітився
Від юної крові,
Посічена впала
Чому стільки люду
Байдуже заснуло,

Коли насувався
Із півночі скон?
Невже у правителів
Часу не було,
Щоб свій захистити
Державний кордон?!
Ми часто своїх же
Тримаєм на вилах,
Аж поки не вдарить
Скривавлений час.
Ми вмієм казати
Слова на могилах,
А хто ж оборонить
Роз'єднаних нас?
Не маємо права
Байдужо заснути,
Бо знову ворожий
Бунтується сказ.
Історія є,
Є непокорені Крути,
І Слава та Честі
Є вічний наказ.

4-ий учень. Самовідданий подвиг, який українські юнаки здійснили під Крутами, затримав швидке просування військ М. Муравйова. Але дорога до столиці України тепер була відкрита. 5 лютого більшовики підійшли до міста і з берегів Дніпра піддали його масовому гарматному обстрілові. 9 лютого «червоні» захопили Київ і вчинили криваву розправу над беззахисним населенням. На вулицях хапали всіх, хто розмовляв українською мовою, носив вишиванку і мав вуса. У Марийському парку садисти Муравйова розстріляли 200 учнів гімназії і училищ лише за те, що вони були у списках української юнацької військово-спортивної організації. Розстріляли за «буржуйський вигляд», «за косий погляд», за кожне українське слово». Або й просто так, як писав очевидець згаданих подій, уродженець Дебальцева Володимир Сосюра.

Вони лежать, навіки молоді,
Славні й веселі, з усміхом щасливим,
Готові чути поклик, як тоді,
Коли на бій ішли з бадьорим співом.

2-ий учень. За неповний місяць окупації «червоні», за різними оцінками, вбили від 5 до 20 тисяч громадян. На початку березня 1918 року згідно з мирним договором, підписаним у Бресті, українські війська з допомогою Німеччини звільнили Київ. Після вигнання з України більшовиків близькі та

друзі юнаків, загиблих під Крутами, порушили питання про їх перепоховання. Вже 1 березня 1918 року в Києві було створено комітет із розшуку тіл загиблих під Крутами, який очолив учасник бою студент С. Король. 9 березня газета «Нова рада» вмістила такі рядки: «Гурток родичів звертається до всіх батьків і родичів студентів, середньо-шкільників і інших, що входили в склад січового стрілецького куреня і загинули в бою та розстріляні після бою біля Крут 16 січня і пропонує піднести загальне прохання про розкопку могил, щоб розпізнати і перевезти їх тіла з Крут, а також перепоховати у Києві».

3-ій учень. Було заготовлено 200 трун, однак вдалося розшукати лише 28 тіл тих студентів та гімназистів, яких більшовики розстріляли після бою. 19 березня 1918 року, за розпорядженням українського уряду, на Аскольдовій горі у Києві перепоховали з військовими почеснями 28 розстріляних полонених, які були учасниками крутянського бою. Їх перевезли до столиці з братської могили під Крутами, вал якою місцеві селяни з власної ініціативи насипали курган. Серед упізнаних 13 студентів та 5 гімназистів. Інших юнаків, як стверджують очевидці, впізнати було неможливо – настільки окупанти понівечили їхні тіла. Так, член згаданого комітету Лукашевнч, який був учасником бою під Крутами, згадував: «Майже всі, кого взято у полон, були по-звірячому скаліченими під час розстрілу. Трупі були з розтряними головами, вибитими зубами, деякі – з виколотими очима. Декілька трупів взагалі не вдалося впізнати – до такої міри їх було понівечено. Одного з індифікованих упізнала у Києві його мати за монограмою на сорочці».

4-ий учень.

Сумні батьки й жалобні матері,
Минувши повз Аскольдову могилу,
Мовчазно зрятъ, як страдницькій порі
Журба вербу вколисує похилу.
Лихі вітри, гойдайте верховіть
Живого свідка бойових крутянців
Та не турбуйте кореня, не гніть
Святих дерев, що знали новобранців.
Безвусі, юні, вічно молоді,
Ви склали голови за рідний Київ,
Скріпивши крок державницькій ході,
Вписавши подвиг у свободи вияв.

1-ий учень. В цей самий день під час служби Божої на могилі співав студентський хор. Траурну жалобну промову проголосив М. Грушевський. Молодий поет Павло Тичина гаряче відгукнувся про цю подію віршем

«Пам'яті тридцяти», який у радянський період майже не друкували.
На Аскольдовій могилі поховали їх
– Тридцять мучнів українців, славних, молодих
На Аскольдовій могилі український цвіт!
– По кривавій по дорозі нам іти у світ.
На кого посміла знятись зрадника рука?
– Квітне сонце, грає вітер і Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн? Боже, покарай!
– Понад все вони любили свій 'коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті з славою святих.
– На Аскольдовій могилі поховали їх.

2-ий учень. За радянської влади імперський прокомуністичний режим намагався знищити в пам'яті народу будь-яку згадку про Крути. Але, як виявилось, пам'ять про безсмертний подвиг юнаків-пережила тоталітарну добу... і житиме вічно!

Тому саме сьогодні нам необхідно було згадати про подвиг героїв Крут. Хай він будечуроком любові до України, утвердженням національної свідомості. Від незалежної України вони варті гідного вшанування. Ми повинні їх пам'ятати завжди і виконувати їхній заповіт – розбудовувати державу Україну.

3-ій учень. Бойовий наказ наша молодь виконала, а пам'ять полеглих, оповита ореолом слави, стала взірцем для майбутніх поколінь. Взоруй же, наше молоде покоління, на своїх попередників з-під Крут і завжди у своїх починаннях пам'ятай, що найсвятішим для нас було, є і буде Бог і Україна.

4-ий учень.
Любіть Україну, козацькі сини,
Вона в нас, як мати, єдина.
Любіть Україну, шануйте її,
І з вами вона не загине.
Любіть Україну, вона в нас одна,
Другої нема і не буде.
Любіть Україну, як матір щодня,
Тоді вона й вас не забуде.
Любіть Україну, як матір свою,
Як рідну, кохану дитину.
Любіть Україну, благаю, молю,
Як першу любов і єдину.

1-ий учень.

Любіть Україну, всім серцем любіть,
Священну Русь-Україну.
Як предки великі її бороніть,
Кохайте її до загину.
Любіть Україну, як вірні сини,
Віддати життя їй готові,
Як юні сини, що життя віддали
Під Крутами всі, як герої...
Пісня.

2-ий учень. Нехай пам'ять про наших героїв, які загинули під Крутами, буде вічною. І нехай їхня смерть буде для нас прикладом, як треба любити свою Батьківщину. Будьте ж певні, дорогі герої, ви загинули не марно. Золотаво-блакитні знамена, які застигли у ваших очах, коли ви падали на землю, стали державними символами і навіки залишилися для нас найбільшою святинєю.

3-ій учень. Страшно вмирати, але ще страшніше загинути марно. Минуть роки, десятиліття, але пам'ять про юнаків-героїв не загине ввік. Вона світитиме не тільки українцям, усім обраним Богом людьми, які покладають своє життя во ім'я брата свого.

Тиха мелодія.
Виходить дівчина.

Дівчина.

О, Боже наш добрий,
З високого неба!
Молитву сьогодні
Заносим до Тебе.
За тих, що боролись
При станції Крути,
За нашу Державу
Із ворогом лютим.
Що в битві цій впали
В цю зиму криваву...
Прийди їх до Себе
Прийми в Свою славу!
А нам від цих Триста,
О, Боже, благаєм!
Любові дай вчитись
До рідного краю.